



**Illusterrissimi Marchionis Scipionis Maffei Historia
Theologica Dogmatum Et Opinionum De Divina Gratia,
Libero Arbitrio Et Prædestinatione**

Maffei, Scipione

Francofurti ad Mœnum & Moguntiæ, 1756

Liber I. Quo recensentur, quæ hanc præcisè in rem extant in Instrumento
veteri, & Evangelii. Locis quibusdam difficilioribus subjicitur expositio D.
Augustini.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95061](#)



HISTORIÆ THEOLOGICÆ

DOGMATUM ET OPINIONUM,

D E

DIVINA GRATIA, LIBERO ARBITRIO, ET PRÆDESTINATIONE,

PRIMIS QUINTQUE ECCLESIAE SÆCULIS RECEPTARUM.

LIBER I.

Quo recensentur, quæ hanc præcisæ in rem extant in Testamento Veteri, & Evangelii. Locis quibusdam difficultoribus exppositio Divi Augustini subjicitur.

QUESTIONES de gratiâ, de libertate arbitrii, & de prædestinatione, priscis temporibus non in hâc solùm vel illâ provincia exarseré, ut aliae quâm plurimæ: sed Europam, Africam, atque Asiam occupârunt. Neque únâ duntaxat, alterâve ætate agitatae fuerunt, ac deinde rursus, ut tot aliis evenit, sopitæ, sed pullulantibus jamtum in ipso fidei exordio dubiis, continuatisque postmodum disceptationibus, quinto demum sæculo gravius multò, quâm ante exarserunt controversiæ, quæ & novo interdum subiecto fomite denuo fuerunt accense. Gratiissimum proinde omnibus, maximè proficuum accidere deberet antiqua reperire dogmata per armorum seriem digesta, earumque sibi rerum propinari videre notitiam, quæ primis Christianorum sæculis hoc in argumento doctæ fuerunt, & creditæ; notitiam, inquam, sinceram, solidam, securam, quæque ex iis, quæ Sacris in Literis continentur, suum ducit initium.

*Scopus hñ
jus historie.*
EXTRA dubium est, posse inde deduci normam infallibilem ad veritatem, & errorum tutò inter se disjungenda: siquidem, cum ad ea, quæ religionis, & dogmatis summam spectant, accessio admittatur nulla, traditio primorum sæculorum indubitate instar regulæ nobis sit oportet; idque vel eo magis ex capite, quod ipsissimo illo, quo volumen hoc circumscribitur, temporis spatio celebriores ex Sanctis Patribus floruerint, ii nempe, qui Catholici dogmatis canales fuerunt & ampliores, & defecatores; ii porro, ex quorum fontibus Ecclesia posteriore ævo Divinorum interpretationem oraculorum, orthodoxorumque institutionem potissimum derivavit.

De iporum, & speciatim de quorundam inter illos doctrinâ plurima jamtum

pertractata sunt, & literis prodita. Nobis tamen aliam longè viam, multumque à ceteris diversam hoc in volumine inire constitutum est. Reputantes enim animo hinc nostri imbecillitatem ingenii, inde argumenti hujus & periculum, & genus, id nunquam nobis sumpturi sumus, ut vela, quæ à quopiam ex his Patribus disputata sunt, breviori concludamus epitome, vel quas ipsi jamtum protulere sententias, nostris hic verbis eloquamur. Sed transcribemus cujusque placita, & periodos fide summâ, & oratione prolixâ. Quo fieri, ut quisquis demum voluerit, facili possit negotiò, tutoque videre, quæ primis temporibus obtinuerint opiniores. Siquidem in toto enarrationis nostra decursu ipsi Patres plura multò, quâm nos loquentur. Neque aliud propemodum hoc loco oculis subiecturi sumus, quâm sinceram collectionem, atque perpetuum quasi Veterum opinionum, verborumque contextum. Ex his omnibus melius multò, quâm ex argumentis, & disceptationibus elucebit, quâm necessaria fuerit, & æqua illarum, quas tot modo homines propugnare vehementer cuperent, propositionum proscriptio. Firmum itaque arque inconcussum esto, folius veri studio, non vanitate, non privatis commodis, aut cœco animi affectu dici unquam debere eum, qui legit, & minus multò, qui hujusmodi argumenta scribendo attingit: quin vivo potius flagrare eum oportere desiderio dandi gloriam DEO, modestè in verum inquirendi, majorēisque lucem cum fructu hauriendi. Quapropter neque ad scribendum, neque ad legendum appellere prius quis animum deberet, quâm converso, omnique cum demissione ante Supremum luminis datum prostrato animo, benignissimum Servatorem nostrum supplex, totaque mente

A

rogaverit, ut radiorum illorum uno se feriat, quo effici non modò potest, ut quantum humanæ imbecillæque menti licet, de Divinâ gratiâ intelligamus: verùm etiam, ut vasa per ipsum electa ac fortunata momento temporis evadamus.

*Hebrei
multa pote-
rant circa
rem pœ-
tentem
erere è
Scripturis.*

I. Quæ in præsenti materia spinæ latent, jam indè Hebreis negotiūm coepérunt faceſſere, in ipsā novi Paſtī, legiſque annunciatione, inque documentis, quæ ſuis in ſermonibus noſter ipſis dabant Servator. Conſecuta tamen ex iis admiratio naſcebatur magnam partem ex modico SS. Literarum examine. Siquidem in aperio eſt, potuisse ipſos vel indè haurire, quantum quidem hanc in rem erat neceſſarium. Ac pri- mū quidem verſabatur ob oculos in Paſte- rio misericordiæ noſtræ poſt primi parentis delictum à noxâ originali cauſate demon- stratio. Ecce enim in iniurias inbus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Ps. L. 6. Peccatores erraverunt ab utero. Ps. LVII. 4. Domine! non intres in judi- cium cum servo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens. Ps. CXLII. Job ait pariter ad Dominum: Quis potest facere mundum de immundo concepturn semine? nonne tu qui ſolus es? Job XIV. 4. In Græco eſt: ¹ Quis enim mundus erit à ſordibus? nemo sanè, etiamſi uno tantum die vivat in terra. Antiqua verſio apud Auguſtinum habet: Nemo mundus in conſpectu tuo, nec infans, cuius eſt diei unius vitæ ſuper terram.

2. HABEBANT etiam Hebrei in Psalmis illas Davidis p̄ces, quibus gratia Divinæ vim & neceſſitatem docemur. Cor mun- dum crea in me Deus, & ſpiritu rectum inno- va in viſceribus meis! Ps. L. 12. -- Viam iniquitat̄ amore a me. Ps. CXVIII. 29. In- clina cor meum in teſtimonia tua. 37. -- Cor regis in manu Domini; quoconque voluerit, inclinabit illud. Ps. XXI. His adde illam Salomonis 3. Reg. VIII. 58. Inclinet corda noſtra ad ſe, ut ambulemus in univerſis viis ejus, & cuſtodiamus mandata ejus. Legiſ- bis poterant in Ezechiele XI. & XXXVI. Dabo vobis cor aliud, & ſpiritu novum po- nam in medio uestri, & auſevam cor lapideum de carne uestra, & dabo vobis cor carneum. Et Spiritum meum ponam in medio uestri, & faciam, ut in p̄ceptis meis ambuleatis, & ju- dicia mea cuſtodiatis, & operemini. In Jere- miā XXXI. 33. Et in cordibus eorum ſcri- bam legem meam. Item XVII. 14. Sana me Domine, & ſanabor; ſalvum me fac, & ſalvus ero. XXXI. 19. Converte me, & con- vertar, quia tu Dominus Deus meus. Poſt- quam enim convertiſti me, egi paenitentiam.

3. OBSERVASSE etiam Hebrei pote-

rant, quomodo in Deuteronomio, dicen- te populo ad ductorem ſuum: ² Tu ma- gis accede, & audi cuncta, que dixerit Do- minus Deus noſter tibi, loquerisque ad nos, & nos audientes faciemus ea; quomodo, in- quam, paulo poſt responderit Dominus: Audivi vocem verborum populi hujus, que locuti ſunt tibi; bene omnia ſunt locuti. Sed quis dicit eam eis habere mentem, ut timeant me, & cuſtodian universa mandata mea in omni tempore. Quapropter idem Moses po- pulo ſuo peccatum execrato hæc fecit promissa, XXX. 6. Circumcidet Domi- nus Deus tuus cor tuum, & cor ſeminis tui, ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua. Docebat etiam ipſos liber Sapientiae VIII. 21. Ut ſci- vi, quoniam aliter non poſsem eſſe contine- nti, niſi Deus dicit, & hoc ipſam erat sapientiae, ſcire, cujus eſſet hoc donum, adiu Domini, & deprecatus fuim illum.

4. ERUDIRE item illos poterant, ſimul- que in certam Divinæ bonitatis ſpem eri- gere laudes admodum frequentes, quibus in Scripturâ ſumma Domini pietas celebra- tur, atque extollitur. Exodi XXXIV. 6. appelleatur misericors, & clemens; patiens, & multæ miserationis, ac verax. In Pſalmis fæpiſſimè legitur: ³ Misericordia Domini plena eſt terra-Miferator, & misericors Do- minus; patiens, & multum misericors-suavis Dominus univerſis, & miserationes ejus ſuper omnia opera ejus. Invenire ibidem eſt ho- nitatis elogia, quæ preces noſtras excipit: ⁴ Exquifiri Domum, & exaudivit me. Accedite ad Deum, & illuminamini! -- Ite pau- pev clamavit, & Dominus exaudivit eum. Clamauerunt iuſti, & exaudivit eos. Habetur in eodem Paſtero: ⁵ Deus meus! misericor- dia ejus præueniet me. Misericordia tua ſub- ſequetur me omnibus diebus vitæ meæ. Legi- tur etiam apud Iſaiam: ⁶ Exspectat Do- minus, ut misereatur uestra. Legitur ibidem: Quid eſt, quod debuiſtū facere vineam meam, & non feci? Notandum dignum eſt, cum dicit Deus peccatoribus: ⁷ Discite bene facere &c. Si enim ad bona opera adjeceritis animos, li- cēt fuerint peccata uestra ut coccinum, quaſi mix dealbabuntur. Quid dicemus de tota ſumma clementiæ Divinæ ſignificationi- bus, quæ habentur in Ezechiele? ⁸ Nun- quid voluntatis meæ eſt moſis impii, dicit Do- minus, & non ut conseruat a viis suis, & vivat! Dixerat paulo ante: ⁹ Si autem impius egerit paenitentiam ab omnibus pecca- tis suis, quæ operatus eſt... vitâ vivet, & non morietur. Et mox ſequitur: Omnia iniquitat̄ ejus, quas operatus eſt, non re- cordabor. In alio capite: ¹⁰ Vivo ego, dicit

(1) Τις γαρ καὶ ἀρετὴ τοῦ ἀνθρώπου; ἀλλὰ στόχος, ἵνα καὶ μία ἡμέρα ὁ θεὸς ἀντεῖπῃ τῷ τινι γῆς. (2) Deut. V. 27. & 29. (3) Pſalm. XXXII. 5. -- CXLIV. 8. 9. (4) Pſ. XXXIII. 5. -- 18. (5) Pſ. LVIII. 11. Pſ. XXII. 8. (6) II. XXX. 8. V. 4. (7) Iſa. I. 17. (8) Ezech. X VIII. 23. (9) ibid. v. 21. (10) XXXIII.

Dominus Deus, nolo mortem impii, sed ut convertatur impius à via sua, & vivat. In primo loco à nobis relato, versio antiqua, quā utebatur Augustinus, sic habebat: ¹ In quaunque die conversus fuerit iniquus, & fecerit iustitiam, omnes iniurias ejus obli- viscar. Quem cū rerefuerit, subjecit alium ex Ecclesiastico: ² Ne tardes convertiri ad Dominum, neque differas de die in diem; subi- tū enim veniet ira ejus. Et in alio Ser- mo: ³ Promisi tibi, quoniam, quo die con- versus fueris, obliviscet mala tua præterita; sed numquid vitam crastini diei promisi tibi?

5. SEQUUNTUR in Ezechiele Judæo- rum quærelæ: ⁴ Et dixisti: non est aqua via Domini; & responsum, quod cū ju- stus se acerterit, morietur in peccatis suis. Et si impius resipuerit, animam suam vivi- ficabit. Non est igitur iniqua via Domini; sed magis via vestra præviae. ⁵ Idcirco unum- quemque secundum vias suas judicabo, domus Israhel, ait Dominus Deus. Convertimini, & agite pénitentiam, & non erit vobis in rui- nam iniquitas. Quæ omnia capite XXXIII. denuo inculcantur à Prophetâ.

6. PRÆTER EUNDUM minimè est caput illud Sapientæ, in quo innuitur, quantâ utatur bonitate Deus etiam erga infideles. Exponit Author modum, quem tenuit Deus cum Ægyptiis, dicique plenus admiratione: ⁶ Tu miserevis omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pénitentiam. Diligis enim omnia, que sunt, & nihil odisti eorum, que fecisti. Ad Chan- nanæos deinde homines sceleratos, & ido- latras gradum facit, atque exorditur ex- clamando: ⁷ O quam bonus, & suavis es, Domine, Spiritus tuus in omnibus! ideoque eos, qui exerrant, partibus corripis, & de quibus peccant, admones, & alloqueris, ut reliqua ma- litia credant in te. Illos enim antiquos inha- bitatores terre sanctæ tuae, quos exhorruisti, quoniam odibilia opera tibi faciebant per me- dicamina, & sacrificia injusta . . . perdere voluisti per manus parentum nostrorum . . . sed & his tanquam hominibus pepercisti, ita- que omnia dispossuisti, ut illos paulatim ex- terminarent. Non quasi id non posses mo- mento temporis efficere, sed ut hoc modo dares locum pénitentiae. Atque hinc est, quod paulo post jure dicatur: ⁸ Aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti? Quod idem est, ac dicere: Non potest in Deum conferri culpa, quia in omnes gentes, ac nationes benevolus est & misericors, ita ut non alterius pereant culpâ, nisi suâ. Quare pergit: ⁹ Cùm er-

go sis justus, justè omnia disponis: ipsum quo- que, qui non debet puniri, condemnare exte- rum (id est alienum) aestimas à tua virtute. Et postea: Bonæ spei fecisti filios tuos, quo- niam judicans das locum pénitentiae. Si enim inimicos servorum tuorum, & debitos morti- cum tantâ cruciasti attentione, dans tempus, & locum, per quæ possent mutari à malitia, maiorem certè clementiam poterunt filii tui sperare. Apud Isaiam ait Dominus: In- ventum se fuisse à non quærentibus, ¹⁰ ex- pandisseque se manus totâ die ad populum in- credulum, & idololatram, immolantem in horis, & sacrificantem super lateres.

II. Ex recitatis his locis multa etiam docere Judeos poterant, ipsorum pecca- ta, obstinationem animi, & omne malorum genus ex ipsis unicè, atque ex pravo liberi arbitrii, quo homo à Deo dotatus fuerat, usu provenire. Veritas hæc multis pariter in locis apparebat. Videbant in Genesi, Caino in fratrem, quod victimæ sue non perinde atque illius Deo acceptæ essent, iras coquenti Deum dixisse: ¹¹ Cur concidit facies tua? nonne si benè egeris, recipies? sī autem male, statim in foribus pec- catum aderit? sed sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.

*PECCATUM esse in foribus accepere In- Quid sit
terpretes pro adesse pœnam peccati; pro- peccatum es.
pterera quod peccati nomen eam scepè ha- fe in fori-
beat apud Hebreos vim ac potestatem.*

Verum quid amabo sibi volet esse in fori- bus? Si nostram hoc loco expromere fas est sententiam, dicemus, verba hæc idem sonare, ac: Si male egeris, oportebit te redere rationem, & mox in te constituetur ju- dicium; id quod aptè responder priori membro: Si bene egeris, recipies præmium. Exprimere accusationem, & condemna- tionem ob delictum cùm volebant Hebræi, rectè dicebant: Peccatum erit in foribus, quia supremi judices ex more Hebreo- rum jus dicebant ad portam quandam pu- blicam. Cujus rei fidem faciunt plures lo- ci Scripturæ. In Deuteronomio pro eo, quod alias diem dicat in judicio, habetur: Perget alius ad portam civitatis. ¹² Ab Esdrâ nominatur porta judicialis ¹³ in re- ædificatione urbis Solymæ. Interpres latinus hic reddidit: in foribus. Antiquissima enim consuetudo portas civitatum, locorumque magis frequentatorum dupli- catas efficiendi, id est in duas fores, aut vias æquales secandi, fuit in causa, cur ultra- que efficeretur numero multititudinis. Qua- re etiam Homerus unam Trojæ portam

(1) Aug. Serm. 20. n. 3. edit. ult. Parif. (2) ibid. n. 4. Ecclef. V. 8. (3) Serm. 39. n. 1. (4) Ezech. XVIII. 25. Cùm enim acerterit se . . . morietur in eis. 26. 27. 29. (5) ibid. v. 30. (6) Sap. XI. 24. (7) XII. 1. 10. (8) ibid. v. 12. (9) ibid. v. 15. 19. 20. (10) Isai. LXV. 1. Invenerunt, qui non quæse- runt me. 2. Expandi &c. (11) Gen. IV. 6. (12) Deut. XXV. 7. (13) 2. Esdr. III. 3. contra portam judicialalem.

*portas sc̄as, id est l̄avas vocitavit.*¹ Ita habemus in Zachariâ Prophetâ: ² *Judicate in portis vestris.* Opponi posset, non extitisse adhuc illâ ètate civitates, siquidem prima fuerit postmodum à Caino ædificata. Verùm qui scribit, Moses est, quem ad posterioris ævi loquendi morem s̄epiùs se conformasse credibile est. Aliis certè in locis interdum uititur prolepsî. Fortè etiam per esse statim in foribus intelligi oportet, statim manifestum fiet; unde ad nihil conducebat, vultum huius profecti. In foribus civitatis loqui idem est in Proverbii, ac loqui in loco publico, & frequente.³ Ut cunque porro hæc se habeant, id quod huc facit, est loci hujus pars altera; quam ita interpretatur Hieronymus: ⁴ *Quia liberi arbitrii es, meoneo, ut non tibi peccatum, sed tu peccato domineris.* Textus habet simpliciter: *Et ad te appetitus tuus, (id est erit in potestate tua) & super ipsum in dominaberis.*⁵ S. Augustinus diversas adnotavit interpretationes, quos sensus ejus p̄pperat obscuritas, & videbatur tamen euam in hanc propendere expositionem: *Ad ipsum hominem ita conversionem esse debere peccati, ut nulli alii, quam sibi sciat tribuere debere, qui peccat.* Verchio LXX. *Penes te erit eus propulsio, (intellige peccati) & tu ipsi dominaberis.*⁶

2. LEGITUR itidem in Oseâ: ⁷ *Perditio tua Israël: (id est à te) tantummodo in me auxilium tuum.* In Psalmis: *Si vocem meam audieritis, nolite obdurate corda vestra.*⁸ Item: ⁹ *Et non audivit populus vocem meam, & Israël non intendit mihi.* In alio: ¹⁰ *Viam veritatis elegi.* Apud Iose: ¹¹ *Optio vobis datur, eligite bodis, quod placet.* Attentionem etiam merentur, quæ Moses jussu DEI dixit ad populum: ¹² *Et noluis as̄endere, sed increduli ad sermonem Domini DEI nostri mormurabis.* Et eodem libro: ¹³ *Quodsi audire nolueris vocem Domini DEI nostri, ut custodias mandata ejus, in omnes istas maledictiones incurres.* Prelliūs deinde: ¹⁴ *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi bodis, non supra te est, neque procul possum, nec in Cœlosum, neque res complectitur difficiles, ut prætendere excusationem possis, quasi ad impletum illud traciceris debeat mare, aut in Cœlum ascendere.* Sed ¹⁵ *juxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.* Considera, quod bodis proposuerim

(1) Iliad. 2. Σκάλας περιπέσας πυλαδῶν. (2) VIII. 6. (3) Prov. I. 21. In foribus portarum nobis profert verba sua. -- VIII. 3. juxta portas civitatis in ipsis foribus loquitur. (4) Qu. heb. in Gen. (5) יְהוָה אֱלֹהִים נָאֵן תְּשַׁׁלֵּחַ Vealichâ Teschluqâto veatâ timfachâ bo. (6) de Civ. D. I. 15. c. 7. (7) Προς τὸν ἀποστόλον αὐτῷ, καὶ σὺ ἀπὸ τοῦ ἀγέντος. (8) XIII. 9. (9) Ps. XCIV. 8. (10) LXXX. 10. (11) CXVIII. 30. (12) Jos. XXIV. 15. (13) Deut. I. 26. (14) XXVIII. 15. (15) XXX. 11. (16) Ibid. 14. 15. 17. 19. (17) II. I. 19. (18) XXX. 15. (19) Jer. V. 3. (20) ibid. VII. 13. (21) Prov. I. 24. (22) VIII. 17. (23) XVI. 1. (24) ad Bonif. I. 2. n. 19. (25) Ps. XXVIII. (26) Eccl. XV. 1. (27) ibid. 11. 14. 17. 18.

4. NEQUE desunt alia documenta, uti in Ezechiele: ¹ Projicite à vobis omnes prævaricationes vestras & facite vobis cor novum, & spiritum novum. — Et ego ad te Domine clamavi, & manū oratio meā p̄evertet te. ² — Præveni ³ in maturitate, & clamavi. Primo Regum VII. 3. Præparate corda vestra Domino, & servite ei soli. In Jeremiam: ⁴ Hæc dicit Dominus: si converteris, convertam te. In Zachariâ: ⁵ Convertimini ad me, ait Dominus exercituum; & egoconvertar ad vos. In Psalmis: ⁶ Dedic me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui. Hinc postea legitur: ⁷ Si bene egeris, recipies. Atque ita habet in Psalmis tentatio Divina, & decretoria: Tu reddis Domine unicuique secundum opera tua. ⁸ Textus græcus, & hebræus haberet: secundum opera ejus. ⁹ Itidem in Jobo XXXIV. 11. Opus hominis reddet ei, & juxta vi. singulorum restituet eis.

Scriptura modo Deo, modo nobis salutem adserit.

III. PUGNANTIA loqui videti posset. Scripturæ, cùm jam Deo, uti observarè licet ex locis relatis, jam nobis nostram salutem adscribit, multasque sententias continet, quibus ea à solo DEO proficii viderur; multas contrà, quibus à nobis affirmatur dependere. Sed dispungetur hæc ambiguitas in progressu operis, quando videbimus doceri à Patribus, nullam ex eo antilogiam enasci; siquidem & unum verum est, & aliud. Verùm intellectio verborum, & veritas non ex unis duntat locis repetenda est, sed ex utrisque inter se rite consociatis; discique inde oportet, & hoc requiri, & illud; id est Divinā primūm gratiā, deinde nostrā quoque operā opus fore.

Lata diff. edition.

2. PLUS difficultatis in speciem præferunt effata quædam, quæ primā quidem fronte subruere libertatem, ac quod indè consequens est, Deum peccati efficeri videntur authorem. In Isaia ita legitur: ¹⁰ Ex dixit: vade, & dices populo huic: Audire audientes, & nolite intelligere, & videte visionem, & nolite cognoscere; & postea: ¹¹ Excæca cor pupuli hujus, & aures ejus aggrediā, & oculos ejus claudere, nè forte videat oculus suis, & auribus suas audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanem eum. Apud eundem: ¹² Quare errare nos fecisti Domine de vitis tuis? indurasti cor nostrum, nè timeremus te. Apud Jeremiam: ¹³ Seduxisti me Domine, & seductus sum. Apud Ezechielem: ¹⁴ Ego Dominus decepi Prophetam illum. Refertur in Deuteronomio, noluisse Regem Sehon permittere transi-

tum Hebreis, ¹⁵ quia induraverat Dominus Deus spiritum ejus. Deus cùm juberet in Exodo, ut Moses appellaret Pharaonem de dimittendo populo hebreo, adjungebat: Sed ego indurabo ¹⁶ cor ejus, & non audieris vos. Hinc sequitur v. 13. Induratum est cor Pharaonis, & non audivit eos. Eadem insuper Deus hæc dixit verba: ¹⁷ Idcirco posui te, ut ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra. Et iterum: ¹⁸ Induravi cor ejus, & servorum illius ... Induravit autem Dominus cor Pharaonis, & noluit dimittere eos. Atque ita fui pius. A veteri autem Testamento hic loquendi modus ad novum traducitur. ¹⁹ Audient, & non intelligent. ²⁰ Excæcavit mentes infidelium. ²¹ Excæcavit oculos eorum. ²² Mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio. In hujusmodi locis antiqui triumphabant heretici, qui libertatem impugnatum habant, uti legere est in Ireneo, Origene, & pluribus aliis.

3. PROTECTO horroris aliquid aspergunt ejusmodi effata, emollietur tamen continuo, quidquid duriusculum est, atque in nihilum recider, si quis noverit hebreos esse hos modos loquendi, qui aliud sonant, aliud significant; consuetudinem item omnia DEO tanquam cause primæ tribuvi fecisse, ut Hebrei phrases adhiberent, quibus non raro DEO videantur adscribi ea, quæ non nisi ab hominum perversitate procedunt. Habet enim ²³ omnis lingua sua quædam propria genera locutionum, que cum (ad verbum) in aliam linguam transferuntur, videntur absurdā. Hæc Augustinus. Hebraicum idioma, & dialectum Syriacam qui calent, optimè nōrunt, quā asperos illa habeant loquendi modos, quāque ab eorum, qui Occidentis plagas incolunt, cogitandi ratione alienos. Non suppetunt ipsis verba, quæ certas explicit præcisiones, aut rectè distinguant agere, & pati, neque, quæ actuum humanae gradus commonstrent; carent nonnullis temporibus; neque infrequenter tempus unum alteri surrogant; eodem utuntur vocabulo ad res affines quidem, at differentes. Neque defunt iis verba, & nomina, quorum significaciones complures non diversæ modò sunt, sed & oppositæ. Expressiones sœpe adeò sunt hyperbolice, ut ad literam spectatæ, mutare videantur significatum. Peccatum enim irremissibile idem interdum erit, quod difficulter condonabile. Odiisse erit minus amare; sufficerē fidem ad salutem erit,

(1) Ezech. XVIII. 31. (2) Pf. LXXXVII. 14. (3) CXVIII. 147. (4) Jer. XV. 13. (5) Zach. I. 3. (6) Pf. CXVIII. 35. (7) Gen. IV. 6. (8) Pf. LXI. 13. (9) קָרְבָּן רַבִּי יְהוּדָה בֶּן־מַנְגָּחֶת. (10) II. VI. 9. (11) Ibid. 10. (12) LXIII. 17. (13) XX. 7. (14) XIV. 9. (15) Deut. II. 30. (16) Exod. VII. 3. (17) IX. 16. (18) X. 1. &c. (19) Marc. IV. 12. (20) 2. Cor. IV. 4. (21) Jo. XII. 40. (22) 2. Theff. II. 10. (23) Aug. de Ver. Relig. n. 99.

cam præ cæteris requiri. Porro cùm hæc lingua non habeat gradus comparationis, minus reddit per nihil; & quod primum non est, tanquam si non foret, facit apparet. E contrario per multos quandoque significantur *omnes*; & vice versa per *omnes* sepe *multi*.¹ S. Augustinus: ² Non autem diversum putetur, inquit, quod cùm ibi positum sit *omnes*.... hic non *omnes*, sed *multi*: ponit enim aliquando Scriptura pro *omnibus* *multos*. De unâ non raro parte perinde loquitur Scriptura, ac de toto. Quare idem Augustinus Epist. 149. n. 20. advertit: *Scripturæ mos est, ita loqui de parte tanquam de toto, &c.* Itam *Divinarum Scripturarum* consuetudinem per omne corpus literarum ejus creverrimè sparsam quisquis diligenter advertit, multa dissolvet, que inter se videntur contraria. Igitur cùm extra dubium sit, reperiri antilogias in Verbo DEI non posse, consequens est, dicta paulo ante relata libertati in speciem contraria nunquam certè adversari posse omnibus nuper adductis sententiis, quibus plenissimum liberum arbitrium tot in locis, tantaque energiæ, atque efficaciæ docetur, & exponitur. Verissimè igitur Patres docuere: Deum *indurare, occidere, & decipere* homines, modos loquendi esse, quibus modò significatur, Deum permittere patrari peccatum juxta naturalem rerum ordinem; neque suâ id omnipotentia impedire: modò, non dare ipsum animis perversis in eorundem poenam illos impulsus, quibus certò succumberent. Antiquissimi etiam temporibus Gentes cererum de Diis loquebantur, certas inter se notiones confundebant. Homerius Diis suis non solum saepe tribuit, quod homines timant, quod audeant, quod statuant. Quid? quod non veretur dicere, Palladem induxisse in errorem, mentemque perversissime nonnullis; immisisse Jovem perniciosum sonnum, malamque meditatum fuisse fraudem;³ idquod respondere videtur phrasii Scripturæ: *Mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio*, quemadmodum paulo ante vidimus. Sic Sophocles laudavit apophthegma hoc:⁴ *Malum illi præclarum esse facinus videtur, cui mentem Deus agit in ruinam.* Afferuit item, *tales esse hominum mentes, quales eo ipso die vult illas esse Jupiter Deorum, atque bonum patens.*⁵ Quæ sententia à Cicerone latine reddita extat apud Augustinum de Civit.⁶

(1) Rom. V. 15. *Unius delicto multi mortui sunt.* (2) de Civ. D. I. 20. c. 2. (3) Odys. I. παγετησει δι νηρα. Iliad. B. Ιλος ονειρος την γαρ, κακην απαντων βασιν επει. (4) in Antig. το κακο δεξιν περι ιδων το δικαιον όπως φέρεις Θεος αγει περι ατα. (5) Homeri haec sunt verba: Τοιος γαρ νοει επιχθονιον αιδειον, οιος ει πατει την πατει την αυτοτητα. Cicero ita reddit I. c. *Tales sunt hominum mentes, quales Pater ipse Jupiter anteferas ultra viam lumine terras.* Qui postremus tamen versus cum Homericu non consonat. (6) Ezech. XXX. 25. Am IIII. Jer. LI. 39. Job. XII. 24. Jud. IX. 23. 3. Reg. XXII. 22. Paral. XVIII. 22. (7) Aug. in Ps. 104. n. 17. (8) ad Isa. XLV. 7. (9) maximæ saltæ ex parte.

D. I. 5. -- Cùm Plato l. 2. de Rep. Homerum, Hesiodum, aliósque Poëtas reprehendit, quod parum decentia de Diis scripserint; eamque ob causam populus, & juventus falsas animis suis ideas impresserint; inter præcipios eorum errores recenset, quod eos boni perinde ac mali authores efficiant; adferre que locum ex Aeschilo, quem tamen nolebat audiri ab adolescentulis; propterea quod solius boni, rectæque & felicis operationis causa appellandus sit Deus. Homerius tamen, cæterorūmque Poëtarum loquendi mos enatus inde non est, quod vel ipsi, vel Gentiles passim de Deo tam sinistram haberent opinionem, quam eorum scripta voluntati possit videri; sed quod exprimi potius hunc in modum eæ tempestate soleret certa ac prope innata mentibus idea omnia ad Deum referendi, nullo bonum inter & malum factō discrimine.

4. HEBRAICIS porro, priscisque loquendi modis adscribendum pariter est, quando legitur in Ezechiele:⁶ *Ego dei ei precepta non bona.* In Amos: *Sierit malum in civitate, quod Dominus non fecerit?* In Jeremie: *Inebriabo eos.* In Jobo: *Qui immutat eorū principum populi terræ, & decit eis.* Libro Judicum: *Misitque Dominus spiritum pessimum.* Libro Reg. *Dixit Dominus: decipes, & prævalebis.* Idem legitur Lib. II. Paralip. his additis: *Dominus dedit spiritum mendacij in ore omnium Prophetarum tuorum.* Qui non videt, hæc omnia certissimè non debere accipi in sensu blasphemum? In versiculum illum Psalmi: *Et convertit cor eorum, ut odient populum ejus, & dolum facerent in servos ejus,* ita commentatus est Augustinus:⁷ *Nunquid ergo istorum tam gravium peccatorum author est Deus? ... quis sapiens & intelliget hæc?* ostendens deinde, quomodo ipsi maligni & impii jam fuerint, & virtus suo mali sint, Deus autem de malo eorum bene faciat. Cùm dicitur apud Iaiam, *quod Deus sit faciens pacem, & creans malum, &c.* exponit Hieronymus: *otium & bellum, &c. unde confundatur heresis, que malorum arbitratur conditorem Deum.*⁸ -- Nasci etiam quandoque apparentia quidem id genus paradoxa ex eo contingit, quod phrasis hebraica redi perfidè non possit. Novum usque ad eum Testamentum, tamen hebraicæ scriptum non fuerit, (*) hebraismorum tamen plenum est; cùm quod veteris effata saepe repe-

tat,

tat, tūm quod ab Hebræis concinnatum sit. Liquer id ex locis etiam minoris momenti. In eodem enim liberi *justitiae* idem sonat, quod alieni à *justitiā*; plenū *gratia*, & *veritatis*, uti expoluit Gelasius P. in Epist. ad Episcop. Piceni, idem est, quod plenū *verae gratia*; item de *corpo mortis* *bijus* idem est, quod de *hoc mortali corpore*, & alia plura id genus. (*) In versionibus quandoque particulae, quæ causales non sunt, tales tamen esse videntur. Verbo: Una ex caufis est obscuritas SS. Literarum, eò fortassis à sapientiā Divinā volita, ut interpres hoc ex capite profluere necessitas; cuius munus antiquā adminiculante traditione obit Ecclesia. Cæterū quantum ad præsens institutum facit, facile est cognoscere id genus loquendi modos magnam etiam partem ex eo provenire, quod ab humano phantasmate non satis mentem sciamus avellere; morēmque illum antiquum relinquere, quo de Deo & hominibus, iisdem loquendi formulis utimur. Quo fit, ut *indurare* Deum, fallere, occidere, non magis verum sit, quam eundem *oblivisci*, duci *panitidine*, *irasci*, *affligi*; item: habere oculos, brachia, manus: quæ omnia loquendi genera in SS. Paginis pari fere numero occurunt.

IV. CUM itaque secundūm præfixam methodum propositum nobis esset, cumulatè omnibus iis satissimare, qui ad recitata jam tum loca, aliisque non minus in speciem difficilia legenda accedunt, ancipites primū, perplexique hæsimus. Cùm enim in purā putā historiā nihil nobis praeter antiquorum dogmatum, interpretationisque variorum Patrum enarrationem meditantibus, præfixa nobis chronotaxis perturbabatur, confilium unum pugnabat cum altero. Mediam demum inire viam decrevimus, adscriptā nimirū ad marginem foliū cujusdam Authoris, qui quidem alius, quam Augustinus non erit, in sententias obscuriores expositione. Hunc ut deligemus, præterquam, quod illustrem cum primis locum inter SS. Patres teneat, duæ potissimum nos causæ induxerunt. Prima est, quod ipse sapius, & studiosius etiam fortassis, quam quisquam alius in hujus generis locis versatus fuerit: altera, quod (cùm in referenda ejus doctrinā, uti fieri suo loco, majorem adhibere nos oporteat diligentiam, viamque ab eā, quam in aliorum dogmatis percensendis tenebimus, infistere diversam; cùmque non ita aptè concinnari tum possit commentationum ejus in S. Scripturam series) ad rem præsentem plurimum momenti adlaturum sit, si in prioribus hisce libris præcipuas ejusdem

interpretationes exhibuerimus, quod nihil desiderari possit eorum, quæ quidem ipse hoc in genere docuit. Adde, quod, quantum ad libertatem, gratiam, & dogma, certi esse possimus, communem Patrum doctrinam quatuorque præcedentium seculorum traditionem in uno nobis Augustino sub conspectū dari. Quandoquidem, quantum momenti apud ipsum habuerit præcedentium authoritas, declaravit his verbis: ¹ *Quod invenerunt, in Ecclesia tenuerunt; quod didicierunt, docuerunt; quod à Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt.* Quām porro ipse traditionis tenax fuerit, alii his testatum fecit: ² *Quod credunt, credo; quod tenent, teneo; quod docent, doceo.*

2. AD recitatos igitur paulo ante versiculos quod attinet, in lib. de Grat. & Arbit. scripsit in hunc modum: ³ *Nec ideo explicatur, q[uonodo] Deus induit. ret.* *aufferatis à Pharaone liberum arbitrium, quia multis locis dicit Deus: ego induravi Pharaonem, aut indurabo cor Pharaonis, non enim propere ipse Pharaon non induravit cor suum.* In Qæstionibus in Exodum: ⁴ *Et quavis, inquit, uniuscuiusque cordis in malitia qualitas suo fiat virtus, quod inolevit ex arbitrio voluntatis; ea tamen qualitate mala, ut huic vel illuc moveatur, causis illis (vel si mavis, occasionibus) sit, quibus animus propellitur, que tamen causa ut existant, vel non existant, non est in hominis potestate; sed veniunt ex occulta providentia justissimæ plane, & sapientissimæ.* Ut ergo tale cor haberet Pharaon, quod patientia DEI non moveretur ad pietatem, sed porius ad impietatem, virtutis proprii fuit: quod vero ea facta sunt, quibus cor virtuoso tam malignum resisteret iussionibus DEI.... dispensationis fuit Divinæ, quæ tali cordi justa pena parabatur; quia timentes DEUM corrigerentur. Proprio quippe lucro verbi gratia, propter quod homicidium committatur, aliter avarus, aliter pecunie contemporis movetur; ille scilicet ad facinus perpetrandum, ille ad caecandum: ihus tamen lucri propositio in aliquas illorum non fuit potestate. Ita cause veniunt hominibus malis, quæ non sunt quidem in eorum potestate, sed hoc de illis faciunt, quales illos inventerunt jam factos propriis virtutis ex præterita voluntate. Videndum sane est, utrum eriam sic accipi possit: *Ego indurabo, tanquam dicere, quam durum sit, demonstrabo.* Et quibusdam interjectis: *Apparet,* ⁵ inquit, non illas tantum fuisse causas obdurationis cordis Pharaonis verum etiam ipsam DEI patientiam, quæ parcerat.

3. POSTREMA hæc solutio, quæ etiam in prioribus aliis, & ante omnes in Origene legitur, prolixius indicatur in Sermonе quodam, ubi dubium hoc dedita operā ex-

(*) Plurimos hujusmodi idiotismos congesit Tirinus noster in Proleg. in SS. Biblia. (1) Cont. Jul. 1. 2.
n. 34. (2) l. 1. n. 20. (3) de Grat. & lib. Arb. n. 45. edit. ult. Parif. (4) Qæst. 18. (5) Qæst. 24.

cutitur; quem alii Augustino, alii S. Cæsario, Arelensi Episcopo, tribuant. Si ultimi hujus est, certè sententiis, quid? quod & verbis Augustini aliquâ ex parte usus fuit; idquod contingere facile poterat, quod, quemadmodum ipsi tempore erat suppar; ita & erat ejus in doctrina sector. Sermonis iraque hoc est exordium: *Quotiescumque lectio illa recitatur, fratres Carissimi, in qua frequenter audimus cor Pharaonis Dominiū indurasse, non solum Lai- cis, sed etiam aliquibus Clericis solet scandalum generare. Dicunt enim aliqui inter se: Cur iniqutia illa Pharaoni imputatur, cum Dominus cor illius indurasse referatur? respondet deinde: Primo hoc fideliter, & firmiter teneat dilectio verba, quia nunquam Deus deserit hominem, nisi prius ab homine deseratur. Cum enim & secundo, & tertio unusquisque gravia peccata commisit, exspectat iamē illum Deus, sicut per Prophetam dicit, ut convertatur, & vivat. Cum vero in peccatis suis cœperit permanere, de multitudine peccatorum nascitur desperatio, ex desperatione obduratio generatur. In cuius rei confirmationem plura recitat Scripturæ loca: deinde, hoc, inquit, adduximus testimonia, ut intelligatis, quia obduratio non DEI potentia compellente perficitur, sed DEI remissione vel indulgentia generatur, ac sic Pharaonem non Divina potentia, sed Divina patientia credenda est obdurusse... quia toties Dominus dicit: Ego indurabo cor Pharaonis; non aliud intelligi voluit, nisi ego suspendam plagos meas, & flagella; unde eum per indulgentiam meam contra vos obdurari permittam. Sed fortasse aliquis dicet, quare illum Deus parcendo obdurari fecerit.... Hoc loco securus respondeo; ideo Deus toties flagella removit, & primam continuans pœnam ad frugem non reduxit, quia Pharaon pro ingenti cumulo peccatorum non tanquam filius ad emendationem meruit corripi, sed tanquam hostis permisus est indurari.— Nemo ergo cum Paganis, aut Manicheis DEI iustitiam reprehendere, aut culpare præsumat, sed certissime credat, quod Pharaonem non DEI violentia, sed propria iniqutias, & indomabilis superbia contra DEI præcepta toties fecerit obdurari. Si urges: Quare autem Dominus noster non omnes ita misericorditer flagellat, ut nullum contra se obdurari permitat? iterum respondebit: Aut illorum iniqutati, qui obdurari merentur, adscribendum est, aut ad impervicibilis DEI iudicia referendum est, que plerumque sunt occulta; nunquam tamen iusta. Ipse Pharaon agnoscit veritatem, unde iustitia compellente confessus est: Dominus justus, ego autem & populus meus impii. Ex eo etiam quod missum denique fecerit populum, recte colligitur, quod non eum Deus irrevocabiliter obduraverit, id est eum in modum, ut resipiscere non posset, si vellet. Quod enim decim plagis percussus fuisse legitur, post primam castigationem implore potuisse cognoscitur. Quam rem etiam circa vernacula nosnos exercere consuevimus... cùm enim pejores de ipsa remissione redduntur, solemus eis exprobrantes dicere: ego te tamē feci, ego tibi parcendo proterviam tuam sovi. Hæc Origenis commentatio etiam placuit Hieronymo; quare in illud Isaiae: *Quare errare nos fecisti Domine de viis tuis, & indurasti cor nostrum?* hæc notat: Non quod Deus erroris causa sit, & duritiae, sed quod illius patientia nostram expectantis salutem, dum non corrigit delinquentes, causa erroris, duritiaeque videtur, unde quibusdam velenenter irarus a percutiendo manum suspendit. In illud porro Jeremiæ: *Seduxisti me Domine, ita commentatur Hieronymus: Dum... mibi clementiam pollicervis, & quasi misericors pater dissimulas duvit... fecisti me negligenter.**

4. Non præteribimus aliam Interpretationem S. Augustini, cùm agit de gratia & libero arbitrio.² Invenimus, inquit, aliqua peccata esse etiam pœnas aliorum peccatorum; adducitque in exemplum obduracionem Pharaonis: *Firmum enim debet esse, & immobile, in corde vestro, quia non est iniurias apud Deum: Ac per hoc quando legitis in libris veritatis, à Deo seduci homines, aut obtundi, vel obdurari corda eorum, nolite dubitare, præcessisse mala merita eorum, ut iuste ista paterentur.* Et iterum n. 45. In eo, quem seduci permitit, vel obdurari, mala eis merita credit. Hinc itaque per Augustinum nascitur obduratio, & obluctatio adversus interiores impulsus, & vocationem. Quam in rem ita disputat Commentator noster: ^{Obdurance}^{pena est.} *Nunquid latebat Pharaonem, quantum boni consecutæ fuerint terre illæ per adventum Ioseph? illius ergo rei gestæ cognitio vocatio ejus fuit, ut populum Israël misericorditer tractans non esset ingvatus. Quod autem huic vocationi obtemperare noluit, sed exercuit crudelitatem in eis, quibus humanitas, & misericordia debebatur, meruit pœnam, ut induraretur illi cor, & tantam cecidatatem mentis pateretur, ut tot & tantis, tamque manifestis DEI signis non crederet.*

5. NEQUE non monendus hoc loco lector est, quod, ut melius adhuc alibi videbimus, induratorum, occicatorum, ut etiam tenebrarum nomine ex mente S. Augustini intelligendi sepe veniant infideles, ubi dicit, quod animæ,⁴ quæ charitatem non habent, tenebrescent, & obdurescent quodammodo. Proinde infideles homines

(1) Serm. 22. in Append. (2) de Grat. & lib. Arb. n. 41. 43. 45. (3) de Quæst. 83. Qu. 68. n. 5.

(4) Epist. 140. n. 57.

tenebræ sunt; qui per fidem conversi ad D E U M , quādam præmissā illuminatione lux sunt. Et Commentario in Psalmos: *Infideles enim¹ significantur nomine tenebrarum.* Et verò Pharao, Sehon, alijque erant infideles; licetque hic animadvertere, quod de fide ut plurimum, & incredulitate sermone sit, cùm in SS. Paginis de induratis vel occatis sit mentio.

*Explicatur
locus de E-
saū & Ja-
cob.*

V. N O N ageremus satis pro dignitate instituti, si nullam in jiceremus mentionem locorum illorum de Jacobo, & Esavo, qui hāc in materia adē celebres sunt, & decantati. Rebecca primum steriles Isaaco Deum precentes geminos conceperat, qui cùm magno matris cruciati inter se digladiarentur; dictum ei fuit à Domino: ² *Due gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo dividentur, populusque populum superabit; & major serviet minori.* Alter locus est apud Malachiam: ³ *Dilexi vos, dicit Dominus, & dixistis, in quo dilexisti nos? nonne frater erat Esau Jacob?* dicit Dominus, & dixi Jacob; *Esau autem odio habui, & posui montes ejus in solitudinem, & bæreditatem ejus in dracones deserti.* Quo vel significatur, Jacobo fratri minori regionem magis fertilem, Esavo contrā natu majori sterilem magis, & solitariam fuisse assignatam; vel possessam ab hujus posteris Idumæam evasisse locum prope desertum ex strage, de quā apud Abdiam, & Ezechiel extat vaticinium, & de quā fit sermo libro tertio Regum. Alterius verò loci sensus historicus quis fuerit, apparuit, ut inquit Augustinus, ⁴ *ubi populus Israël, hoc est Jacob minor filius, superavit Idumæos,* hoc est gentem, quam propagavit Esau, eoque fecit tributarios per David. Atque eo in statu perfidie, usque dum postea secundum vaticinum Isaaci jugum excuterent.

2. S E N S U M metaphoricum si spectamus, significatio magis obvia, & plana est ex mente S. Augustini, quod Esau primogenitus, id est tempore anterior, Synagogam iudaicam; Jacob verò minor natu christianam repræsentari Ecclesiam, quæ tametsi secura fuit, demum tamen prævaluat, alijamque in servitutem rediget. Quare legitur apud Doctorem nostrum: ⁵ *Quod autem dictum est: major serviet minori, ne mo fere nostrum aliter intellexit, quam majorrem populum Judæorum minori populo christiano servitum.* Et revera quamvis in gen-

te Idumæorum, quæ nata est de majore ... hoc videvi possit impletum ... tamen in aliquid maijus intentam fuisse istam Prophetiam, quā dictum est: *Populus populum superabit, & major serviet minori, convenientius creditur.* Et quid est hoc, nisi quod in Judeis & Christianis evidenter impletur? Ita in quadam Sermone notari vult, quod Judæi tum temporis servierint Christianis, unde appareat Hebræos per Esavum, Christianos contrā per Jacobum fuisse significatos. ⁶ Alio in loco: ⁷ *Jacob, inquit, figuram gestavit Ecclesia, sicut Esau veteris Synagogæ.* Quibus verbis docet, quā ratione D E U S institutā inter geminos antē, quām nascerentur, electione ostendat vocationem ad fidem esse merum suum donum; nihilque eō conferre posse hominum merita. Huc faciunt verba, quæ fecit D E U S ad Mosén libro Exodi: ⁸ *Miserebor, cui voluero, & clemens ero, in quem mibi placuerit; quæ interpres noiter exponit de vocatione ad fidem datam à D E O , quibus ipsi placebat, atque idcirco ipsi etiam Gentilibus concessam, & merè quidem misericordia: Quoniam enim se Gentes int̄oducturum pollicebatur, ... commendavit hoc se misericorditer facere. Miserebor &c. quibus verbis prohibuit hominem, velut de propriarum virtutum meritis gloriari.* Verū ipse conjiciebat, quod, cùm idem, aut quasi idem bis repetebatur, prænunciaverit fortasse loc modo Deus, aut in utrisque populis, id est Gentilibus, & Hebrais, misericordiam se esse faciūrum. ⁹

3. F E C I T porro rerum affinitas, ut Jacob interdum etiam habitus fuerit typus perfecte electorum, id est destinatorum ad gloriam cœlestem; secus verò Esau. Atque in hanc sententiam non uno modo locutus est Magister noster. Commentator enim illum Psalmi versum: ¹⁰ *Elegit nobis bæreditatem suam, elegit speciem Jacob, quam dilexit; notavit, quomodo, cùm duo essent, electus fuerit minor, & præpositus majori; at quam ob causam? indigitatur per omnes gentes major, per omnes gentes minor; sed minor in bonis Christianis, electis, piis, filiis, & delibis, major in superbis, indignis, peccatoribus, contumacibus, sua peccata defendantibus magis, quam confitentibus, qualis etiam ipse populus Judæorum fuit.* Versiculus ille in textu hebraico, quem habemus, sic legitur: *Elegit nobis bæreditatem nostram, gloriam Jacob, quam amavit.* Sic dixit Augustinus scribens in Genesim: ¹¹ *Spiritali intelligentia carnales in populo D E I significantur per majorem filium, & spirituales per mi-*

(1) in Pf. LX XXVII. n. 12. (2) Gen. XXV. 23. (3) Malach. I. 2. (4) Aug. Qu. in Genes. I. 1. qu. 13. (5) de Civ. D. I. 16. c. 35. (6) Serm. 5. n. 4. Et ideo Jacob ille, qui modo lectus est, populum significat Christianum.... Ecce Judæus servus est Christianus. (7) in Pf. LXXXVIII. n. 10. (8) Exod. XXXII. 19. (9) ibid. n. 4. (10) in Pf. 46. n. 6. (11) in Pentat. I. 1. quæst. 37.

norem. Distinctius adhuc loquitur in alio loco: ¹ Esau ... representabat omnes carnalnes, Jacob autem omnes spirituales; minoris electi, maiores reprobati. Vult & ipse eligi? fiat minor: id est evadat humilis, & bonus, qualis erat minor, & erit etiam ipse inter electos.

4. NEGLIGENDUS non est Tractatus, quem populo suo in locum hunc de Esavo, & Jacobo recitavit Augustinus, & in quo ista magis ex instituto perractavit; eamque ob causam deinde eo respexit in questionibus in Genesim. Ait enim ibi: ² Ut ad Jacob pertineatis, Esau non ametis! erit autem Esau, qui vult carnaliter vivere. Deinde ut doceat, quo pacto ii, qui volunt, Deo opitulante ad Jacobi transire partes possint, sententiam illam adfert de vero lumine, quod illuminat omnem hominem; & observat non habere illud sepe, ut lux materialia, quae uno in loco micat, non item in altero; siquidem ³ hoc ubique praestet est. Homo certè, qui est in Occidente, si vult justè vivere iterum in Oriente positus, si velit justè vivere, id est secundum eandem justitiam, nunquid deest illi? Exponit deinde n. 12. ideo maiorem filium dici Esau, quia nemo sit spiritualis, nisi ex carnali: sed si perseveret in prudentia carnis, semper erit Esau; si autem fiat spiritualis, est filius minor: sed ipse minor erit major, ille enim tempore præcebat, iste virtute. Perdiderunt ergo primatum suum, qua conversi corde in Aegypto, manducaverunt larent. Accipite: Populus christianus est, sed in ipso populo christiano primitum tenet, qui pertinent ad Jacob; qui verò carnaliter vivant, carnaliter credunt, carnaliter sperant, adhuc ad vetus Testamentum pertinent, nondum ad novum; adhuc in sorte sunt Esau, nondum in benedictione Jacob.

5. Post aliqua interjecta ita & prosequitur: Sed alio modo figurati duo populi pertinentes ad Jacob. Etenim D. N. J. C. qui ad Judeos, & Gentes venerat, repudiatus est à Judæis, qui pertinebant ad filium maiorem; elegit autem quosdam, qui pertinebant ad filium minorem. ⁴ Postquam ostendit, vaticinio hoc peculiare quid assignatum fuisse Jacobo, & peculiare quid ac proprium Esavo, nimurum, quod debeat ipse servire fratri; ⁵ declarat porro: ⁶ Ne tolleret liberum arbitrium adiecisse Isaacum: Erit autem, cum deposueris jugum de collo tuo. Quid est, erit autem, cum &c. liberum tibi est, si volueris, converti: non quasi duo eritis, sed unus Jacob; omnes enim, qui convertantur ab Esau, ad Jacob pertinent.

(1) in Ps. CXXXVI. n. 18. (2) in Pentat. I. 1. c. 74. (3) n. 7. (4) n. 17. (5) n. 30. Habet & iste nescio quid proprium &c. & in gladio vives, & fratri tuo servies. (6) ibid. (7) de Sp. & Lit. c. 15. (8) Ps. XXXIX. 7. Ambr. in Luc. I. 3. n. 23. Aug. de Nat. & Gr. n. 27. v. 8. Averius faciem tuam. (9) Aug. de Corr. & Gr. n. 24. (10) Luc. I V. 25. & 29. Et surrexerunt, & eje-
runt illum &c.

DENIQUE num. 31. Sunt mali, ait, in Ecclesia pertinentes ad Esau ... super omnes descendit Sermo DEI de Cœlo. Venit Sermo DEI, (id est interior gratia) & irrigat, sed qui irrigat, & quid irriget, attende! Nam & illos irrigat, & illos, bonos & malos: sed illi bonam pluviam in radicem spinarum convertunt: illi autem ad fructum bonam pluviam trahunt. Nam simul Dominus punit super segetem, & super spinas; sed segeti pluia ad boruum, spinis ad ignem, & tamen una est pluvia.

VI. IAM verò omnes hi loci haec tenus ex SS. Literis relati, aliisque non dissimilis argumenti sufficere poterant illuminandis Hebreis, non modo circa liberum arbitrium, sed & circa Divinam gratiam. Quapropter excusationem obtendere nullam poterant, quod quādam obsepti caligine rectam rerum istarum ideam suo in animo non descripsissent. Verū cùm quod hujusmodi materiæ rariū attingebantur in Legē veteri, rūm quod Pharisæorum, Doctorumque superbia sensum Scripturæ non intime perspiciebat, neque plus luminis merebatur, potissimæ Nationis parti mysterium hoc mansit incognitum, solis Viris sanctoribus, Deoque magis acceptis ex eo quidquam participantibus. *Haec gratia*, ait Augustinus, ⁷ in Testamento veteri latitat, que in Christi Evangelio revelata est. Ipse etiam S. Rex David quandoque non satis hic applicuisse animum videri possit; siquidem dum dixit: Non mozebor in æternum, si Ambrosio & eidem Augustino credimus, præsumptione virtutis elatus, ⁸ si bi tribuebat, quod à Domino habebat. Mox etiam innuit hujus se audaciæ dedisse pœnas, propterea quod Deus, ut dixit, averterat faciem suam ab eo. Idem, ut etiam Augustinus obseruat, S. Petro accidit. ⁹ Hac vox & Apostoli Petri esse potuit, dixerat quippe & ipse in abundantia sua: Animam meam pro te posuam; filii festinando tribuens, quod ei fuerat a Domino post largiendum.

2. HINC est, quod, dum Christus haec dogmatum capita suis in institutionibus attingebat, mirati, atque concitati in ipsum fuerint maximâ ex parte Judæi; idque eo vehementius, quod clarius intelligebant Evangelium, & gratiam cæteris quoque gentibus eodem tempore ex æquo communem fore. Cùm haud multò post predicationis sue initium Synagogæ Nazareæ in memoriam revocasset, ¹⁰ quod tempore Eliæ, magnâ ubique terrarum annonæ caritate invalescente, repertis licet multis eâ

Hebrei
non omnia
haec inzelle-
xere.

in regione viduis, uni tamen soli Propheta hic in partibus Sidonis missus fuerit subficio; item, quod tempore Elisæi, multis in Israele leprâ infectis, ipse tamen nonnisi unum Syrum sanaverit: complures ex eâ turbâ tantâ in ipsum indignatione fuere commoti, ut Synagogâ & Civitatem ejectum conati fuerint interficere. Paulò antè, quâm pateretur, Judæis Synagogæ Capharnaïtanæ dictis suis fidem derogantibus dixit: ¹ *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Exponit Augustinus, quomodo venire ad me idem sit, quod credere in me; item quomodo per rō trahi significetur, non datum esse ipsi ob bona voluntatis merita, quod credat; sed ad id à virtute fœpnâ perinde ac Saulum excitatum fuisse. ² Cùmque paulò post subdilisset Servator, carnem suam verè esse cibum, & sanguinem suum verè esse potum; multi discipulorum inter se dicebant: *Durus est hic sermo, hoc est incredibilis, ut exponit Augustinus.* ³ Significavitum ipsis Redemptor, agnoscere se optimè ipsorum incredulitatem, ideoque addidit: *Dixi vobis: quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.* Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retro, & jam cum illo non ambulabant.

3. LOCIS jam recitatis, ex mente Authoris nostri significatur gratia præveniens, sìne quâ esse in nobis fides non potest. ⁴ Legant etiam, (Pelagiani) quod ipse Dominus ait: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Ubi ne quisquam putet, aliud dictum esse venire ad me, quâm credere in me, paulò post... ait: *Verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus, & vita sunt; sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt.* Et postea: *Et hoc propter credentes, & non credentes se dixisse manifestavit.* (Salvator) Ille quippe trahitur ad Christum, cui datur, ut credit in Christum. Eodem Tractatu docet, ex eo, quod dictum non fuerit duxerit, sed traxerit, significari, non præire voluntatem, sed gratiam: *Traxerit eum, non enim ait, duxerit, ut illic aliquo modo intelligamus præcedere voluntatem.* Quanta etiam secundum gratiam ad nos pars redunder, in Sermone quodam innuit: *Crede, inquiens, & venis; ama, & traheris.* Dixit etiam in supradictum locum S. Joannis: *Semel accipe, & intellige! non traheris? ora, ut traharis.* ⁵

4. PROBABILITYM est, alienatos à Redemptore fuisse Hebræorum animos, cùm observari ab iis voluit ex sanatis à se

decem leprosis unum venisse Samaritanum, qui gratias persolveret. ⁶ *Non est inventus, qui rediret, & daret gloriam DEO, nisi hic alienigena.* Sic etiam pupugit illos parabolæ de Patrefamilias, qui cùm primâ luce multos conduxisser operarios, diéque jam adultiore in quosdam, atque sub vesperum in alios iterum desidiosos homines incidiſſer, omnésque ad laborandum in eadem misiſſer: tamen cùm operas solvebat, idem omnibus largitus fuit stipendium, reportante tantundem eo, qui toto die, quantum qui unâ solū horâ æstui ruleraſſer. Quâ de re cùm primi expostularent, ob oculos iis posuit, quâm nullo id jure facerent, quia in eo, quod pactus fuerat, defraudasset neminem; penesque se esset, quæ gratis erogaret, pro libitu atque arbitratu suo dispensare. ⁷ *Volo autem & huic novissimo dare, sicut & tibi: aut non licet mihi, quod volo, facere?* Ait hic Augustinus: *Fraudem tibi non feci, quia, quod patet sum, reddidi. Huic non volo reddere, sed donare. Non licet mihi facere, quod volo, de meo?* Virtute meritorum Redemptoris admitti fuere Gentiles, tardius multò accedentes, quâm Hebræi, quippe qui tanto ante Deum cognoverant. Paulò post ait: *Multi enim sunt vocati, pauci vero electi;* id quod postea repetitur, quando ipse de nuptiali ejus fuit convivio. Hic enim vero advertit Interpres noster: ⁸ *Quomodo projecto uno de multis, pauci electi, nisi quia in illo uno multi?* Omnes, qui tervena sapient... ad illam civitatem pertinent, quæ dicitur Babylonia... (& sunt diaboli, id est reprobati.) Omnes autem... qui Cœlestia meditantur, qui cum sollicitudine in seculo vivunt, nè Deum offendant; quos peccantes non putent confiteri, ad unam civitatem pertinent, quæ Regem habet Christum, id est sunt electi. Alias itidem Judæis declaravit Redemptor, pulsaturos invanum illos foras Cœli, atque ob sanguinis cognitionem intromitti perituros: quandoquidem passuri essent repulsam; multis contrâ ex omnibus terrarum partibus confluxuris, admittendisque; ultimis evasuris iis, qui primi erant, & primis, qui fuerant ultimi. Quando ipsis significavit, liberandos ipsis fuisse à veritate, si dictis suis morem gessissent, superbiâ ex ipsorum sanguine natâ, imperitâque persuasione, quod de libertate carnali, non autem eâ, quæ produceretur à gratiâ, sermo esset, effectum fuit, ut responderent: *Si men Abramæ sumus, & nemini servivimus unquam, quomodo tu dicis, liberi eritis?* ⁹ re-

(1) Joain. VI. 44. (2) ad Bonif. I. 1. *Quod intelligitur credere in me. Utrum jam volenti credere pro meritis bona voluntatis hoc datur? an potius, ut credat ipsa voluntas, sicut Sauli desuper excitatur?* (3) Serm. 131. n. 1. (4) v. 66. 67. (5) ad Bonif. con. 2. Ep. Pel. I. 1. n. 6. (6) Serm. 131. n. 2. (7) in Jo. Tract. 26. n. 2. (8) Luc. XVII. 18. (9) Matth. XX. 14. Serm. 87. n. 4. (10) in Pl. LXI. n. 6. (11) Jo. an. VIII. 32.

positus Christus, servum peccati esse, qui peccat; filium quidem semper manere in ædibus; servum non item. Ac denique: *Si ergo vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis.*¹ Quæ verba, ut ex Augustino dicimus, non referuntur solum ad peccata præterita,² quorum remissione liberamur; verum etiam propter adjutorium gracie, quod, nè peccemus, accipimus.—

5. Quod porro ad occultum DEI in nobis operandi modum attinet, id se sat ostendit intelligere Pater illius energumeni, qui Christo dicenti sibi: *Si potes credere, omnia possibilia sunt credentia,*³ plorans respondit: *Credo Domine! adjuva incredulitatem meam!* hoc est, fac me credere fidem magis vivâ, aufer à me internam adversus firmam fidem repugnantiam! Notari meretur benigna invitatio Servatoris: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & oneratis, & ego reficiam vos.* Tugum meum suave est, onus meum lewe.⁴ Simile est, quod dixit ad discipulos: Cùm trademini iis, qui potestatem habent, dabitur⁵ enim vobis in illâ horâ, quid loquamini: non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Parvus vestri, qui loquitur in vobis. Ubi monet Augustinus, nè id sinistre accipiatur: *Neque enim, inquit, & hoc ita sit de nobis, tanquam nihil facientibus nobis.* Adjutorium igitur Spiritus Sancti sic expressum est, ut ipse facere diceretur, quod, ut faciamus, facit.

6. EDIXIT item Redemptor: *Beati eritis, si feceritis ea.* Non de omnibus vobis dico; ego scio, quos elegerim. Sciebat, inter electos ipsum auscultantes existere unum, qui suo virtuio nullam in ulteriore electione habiturus erat partem; quia, ut eâ quis gaudeat, necesse est, ut docet Augustinus, amare, & non tradere. Qui enim diligunt, quia diligunt, eliguntur.⁶ Dixit itidem Servator: *Sin me nihil potestis facere.* Item: *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis;* jam non dicam vos servos. Deinde: *Non vos me elegistis; sed ego elegi vos, ut affratis fructum;* & ut, quocunque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis. Præceptor noster in Joannem ait:⁷ *Neque enim jam credideramus in eum, ut eligaret nos;* nam si jam credentes elegit, electos elegit. (*) Et infra eodem modo: *Ingrate audi!* non vos me elegistis; sed ego elegi vos. Non est, ut dicas: ideo electus sum, quia jam credebam: si enim credebas in eum, jam elegeras eum; sed audi: non vos me elegistis. Non est, ut dicas: antequam crederem, jam bona operabar, ideo electus sum. Quid enim est bo-

ni operis ante fidem? intellige cum merito vitæ æternæ, ut sèpius eum exponere videamus.¹⁰

7. S. JOANNES sub initium sui Evangelii docuit, Christum fuisse lucem veram,¹¹ quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In quæ verba Augustinus:¹² Illud, inquit, lumen non irrationalium animalium oculos pascit, sed pura corda eorum, qui DEO credunt, & ab amore visibilium rerum, & temporalium se ad ejus præcepta implenda convertunt, quod omnes homines possunt, si velint, quia illud lumen omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum. Quod autem illuminat omnem hominem, ut exponit in alio opere,¹³ in corde illuminat. Adjunxit Evangelista:¹⁴ Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios DEI fieri.

DICEBAT insuper discipulis Salvator:¹⁵ Petrite, & dabitur vobis; quærите, & invenietis; pulsate, & aperietur vobis: omnis enim, qui petit, accipit &c. In Sermone habito in monte oliveti:¹⁶ Refrigescet charitas multorum: qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Prædicavit item: Si diligitis me,¹⁷ mandata mea servate, & ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum. Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo, & ego diligam eum. Universam hanc doctrinam tribus verbis proponuit illi apud Matthæum: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Jerosolymæ exprobavit: *Jerusalem! Jerusalem!* quæ volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos, & noluiti?

VII. ET videmus sanè in Evangelio, pravam nostram voluntatem omnium causam esse malorum: ad coenam illam, quam paratam dicit Dominus Lucæ XIV. 16. nec omnes, inquit Commentator noster,¹⁸ qui vocari sunt, venire voluerunt Itaque nec illi sibi debent tribuere, qui venerunt, quia vocati venerunt: (quare primum meritum pender à vocatione) nec illi, qui noluerunt venire, debent altevi tribuere, sed tantum sibi, quoniam, ut venirent vocati, erant in libertate voluntate. (*) Hinc est, quod sustulerit Iudæis Servator causam obtendendi ignorantiam, declaraveritque ipsorum delictum planè esse à voluntate.¹⁹ Si cœci essetis, non haberetis peccatum. Et iterum: Si non venissem, & locutus fuissetis, peccatum non haberent. Quem in locum Author noster: Ideo...data sunt, (præcepta) ut homo exiusta-

Nos sumus
causa pecca-
ti.

(1) v. 36. (2) Op. imperf. l. 6. c. 15. (3) Marci IX. 22. 23. (4) Marci XI 28. (5) X. 19. (6) Ep. 194. n. 16. (7) in Jo. Tract. 76. n. 2. (8) XV. 5. (9) in Joan. Tract. 86 n. 2. (* Ita legendum. (10) ibid. (11) Joan. I. 9. (12) de Gen. con. Man. I. 1. n. 6. (13) in Ps. XCIII. n. 4. (14) Joan. I. 12. (15) Matth. VII. 7. (16) XXIV. 13. (17) Joan. XIV. 16. 21. Matth. XIX. 17. XXIII. 37. (18) de Qu. 83. Qu. 68. n. 5. (*) Ita legendum. (19) Jo. IX. 41. XV. 22.

tionem de ignorantia non haberet.¹ Omnia instar esset fortassis locus ille Matthæi, ubi ait Salvator:² Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum, aut facite arborem malam, & fructum ejus malum. Maximè si accedat interpretatio Augustini:³ Cum ergo dicis, aut hoc facite, aut illud facite, potestaten indicat, non naturam. Nemo enim nisi DEUS facere arborem potest; sed habet unusquisque in voluntate, aut eligere, que bona sunt, & esse arbor bona, aut eligere, que mala sunt, & esse arbor mala. Paulò post: Hoc ergo Dominus dicens, aut facite illud, aut illud, ostendit esse in potestate, quid ficerent; ipse securus, & certus in se tanquam DEUS, quia si bonum eligerent, præmium ejus acciperent; si malum eligerent, pena ejus sentirent: semper autem ille justus est, aut remunerator, aut damnator.

ITA & in Sermone in hunc locum:⁴ Quis autem à Domino bonus inventus est, cum Christus pro impiis mortuus sit? Omnes ergo mala arbores invenit, sed dedit potestatem filios DEI fieri credentibus in nomine ejus. Sit ergo unusquisque arbor bona... Muta cor, & mutabitur opus. Atque inde est, quod palam edixerit Salvator, sc̄e, cūm apparuerit circumdatus gloriā Patris, redditur eſe unicuique secundūm opera ejus.⁵ Magni etiam momenti documentum dedit, cūm dixit, primum & maximum mandatum eſe: Diliges Domum Deum tuum ex toto corde tuo, & in rōta anima tua, & in tota mente tua; secundum autem simile eſe huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum; atque in his duobus universam legem pendere, & Prophetas. Hic S. Doctor: Quidquid ergo lege DEI prohibemur, & quidquid jubemur facere, ad hoc prohibemur, & jubemur, ut duo ista compleamus.

2. NON protulimus hīc effata quādam in speciem duriora, quae habentur in Evangelīis, propterea quod merē repetições sint, relationēsque eorum, quae extant in veteri Testamento, quæque, quam in partem intelligenda sint, jamtum vidimus. Precamur Deum in Oratione Dominicā, ut nos non inducat in temptationem. Sed id intelligitur, nē nos inferri deserendo permittat. Haec quidem Augustinus,⁶ addens cum D. Paulo: Non permisurum Deum, ut tentemur supra id, quod possimus. Alio in loco interpretatus est, cūm oramus, nē inducamur in temptationem, Divinam à nobis implorari perseverantiam:⁸ Quid enim aliud, ait, quād ut in sanctitate perseverent, precantur? isto ergo concessō fīli dono DEI, nē inferantur in temptationem, nemo Sanctorum non temet us-

que in finem perseverantiam sanctitatis. Eodem etiam libro exposuit: Cum dicimus DEO, nē nos inferas &c. quid dicimus, nisi, nē nos inferri sinas. Quid? quod observat, lectum fuisse ita in pluribus Codicibus, sicque legisse D. Cyprianum. Advertit præterea, non intelligi id de temptationibus omnibus, quod utilis sit tentatio, si modo non succumbimus, & tum tentari & in temptationem inferri (*) non est malum; immo etiam bonum est: hoc est enim probari.

3. EXPLICATIO tamen atque distinctius hīc referemus locum aliquem, qui quidem cæteris difficilior videatur ob ea, quæ adjunxit S. Joannes. Ait itaque primum: Judæi non credebant in eum, ut Sermo Iſiae Propheta impleretur... Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias: excavavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligent corde, & convertantur, & sanem eos.⁹ Referemus commentationem Patris nostri, qui locum hunc ex instituto discussit Tractatu in Joannem:¹⁰ Obmovebant nonnulli: Quid fecerunt Judæi? &c. si necesse erat, ut Sermo Iſiae Propheta impleretur? Atque inde conficiebant, præscientiam DEI necessitatem homini inducere. Quibus, inquit ipse, respondemus, Dominum præcium futurorum predixisse infidelitatēm Judæorum, prædictiſe autem, non fecisse. Non enim propterea quenquam DEUS ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata jam novit: ipsorum enim præcivit peccata, non sua. (Sua quippe essent, si ad ea committenda quādam illos ratione induceret.) Quapropter si ea, quae ille præcivit ipsorum, non sunt ipsorum, non verē ille præcivit; sed quia illius præscientia falli non potest, sīd dubio non alius, sed ipse peccant. Fecerunt ergo peccatum Judæi, quod eos non compulit facere, cui peccatum non placet. Et ideo si non malum, sed bonum facere voluissent, non prohiberentur; & hoc facturi præviderentur ab eo, qui novit, quid sit quisque facturus, & quid sit pro ejus opere redditus.

4. AD alterum ait: Dicitur etiam nobis: si non potuerunt credere, quod peccatum est hominis non facientis, quod non potest facere?
ad quod responder: Si autem non credendo peccaverunt, potuerunt ergo credere, & non fecerunt. Si ergo potuerunt, quomodo dicit Evangelium, propterea non poterant credere, quia iterum dicit Iſaias: excavavit oculos eorum, & induravit cor. Ad hanc quæstiōnem, scilicet: non poterant credere, quia hoc Iſaias predixit; responder: Hoc autem Propheta prædictit, quia Deus hoc futurum

(1) de Grat. & lib. Arb. n. 2. (2) Matth. XII. 33. (3) Act. cum Fel. I. 2. c. 4. (4) Serm. 31. n. 2. 4. (5) Matth. XVI. n. 27. XXII. 37. 40. (6) de perf. Just. n. 11. (7) Aug. Ep. 157. n. 16. (8) de Don. perf. n. 9. 12. (*) perperam legitur in editis: non inferri. (9) Joan. XII. 38. (10) Aug. in Joan. Tract. 53. n. 4. 5. & seqq.

esse præscivit. Quare autem non poterant, si à me queratur, citò respondeo, quia nolebant: malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, & per Prophetam prænuntiavit. Omnis hinc difficultate sophistica se expedit S. Doctor, præcipuum hoc fundamentum statuens: fuisse verum atque unicum fidei impedimentum illorum perversam voluntatem. At aliam causam, inquietant, dicit Propheta, cœcitatim nimirum, & obdurationem profectam à Deo. Noluisse scilicet Deum majori atque extraordinariâ gratiâ ipsorum superare repugnantiam. Respondet: Etiam hoc eorum voluntarem meruisse... Sic enim excacat, sic obdurat Deus, deferendo, & non ulterius adjuvando, quod occulto iudicio facere potest, in quo non potest; posteaquam nempe alii id peccatis promeruit voluntas. Vidimus, ut doceat Augustinus de Pharaone, dubium non esse, quin mala præcesserint merita, cum homines obdurat Deus: Nolite dubitare, præcessisse mala merita &c. subdit Vir Sanctus.¹ Si quis autem istam questionem liquidius, & melius novit se posse, & confidit exponere, absit non sibi parvior disceere, quam docere. Tantum ne audeat quisquam liberum arbitrium sic defendere, ut nobis Orationem, quâ dicitur: Nôs nos inferas in tentationem, conetur auferre: rursus ne quisquam neget voluntatis arbitrium, & audeat excusare peccatum. Accusat deinde Pelagianos, qui supponentes non opus se habere gratiâ dicebant: Ut quid rogamus Deum, ne vincamur à tentatione, quod in nostra est potestate? Accusat pariter eos, qui obviâ quavis de causa liberum insiciantur arbitrium; quoniam hoc aliud non sit quam omnem à se culpam in necessitatem amoliri. Produnt se hinc denuo modi loquendi familiares Hebraicis; quia orare Deum, ne superemur à tentatione, in Oratione Dominicâ Syriacâ Salvatore prolatâ exprimitur per orare Deum, ne nos inducas in tentationem.

^{5.} PROSEQUENS Commentationes suas, premensque adhuc Pelagianos: Non possunt, inquit, credere in Christum, qui tam superbe sapient, ut suæ voluntatis viribus tantum existimat esse tribendum, ut negent sibi esse necessarium Divinum adjutorium ad bene vivendum;² ostendit deinde, non posse credere eum, qui, quo loco Divinam reverenti debet virtutem, suam superbè agnoscat. Hinc, ait, & illi non poterant credere: non quia mutari in melius homines non possunt; sed quamdiu talia sapient, non possunt credere. Hinc excacantur, & indurantur, quia negando Divinum adjutorium non adjuvantur. Cum ait, posse quidem illos mutare mentem, at non quamdiu ita superbè

ac impiè sentiunt, declarat denuo eadem, quæ dixerat suprà, non posse nimirum, quia non volunt. Observat deinde occationem fortassis ipsorum bono fuisse permissem. An forte & hoc de supernæ medicina misericordia factum intelligendum est, ut quoniam superbæ, & perversæ voluntatis erant, ad hoc deseruerentur, ut excacarentur, ut offendarent.... atque ita humiliati quererent nomen Domini. Ex quo etiam discimus ex mente Augustini, nè obsecratis quidem, induratis, & derelictis sublatam esse ad Deum recurrendi, ejusque opem implorandi facultatem. Quare juxta ipsum nemo, quoad vixerit, semper, atque omnino derelictus manet.

^{6.} LOQUITUR de loco jam dicto Augustinus, etiam dum commentatur verbum illum Matthæi:³ Et oculos suos clauserunt, ne quando oculis videant; id est, ut ipse exponi, ipsi causa fuerunt, ut Deus eis oculos clauderet; alius enim Evangelista dicit: excavat oculos eorum. Quibus verbis docet, quod dicere, Deum eos occæsse, idem sit secundum phrasin Scripturæ, quod, uti est apud Matthæum, ipsos oculos suos clausisse. Subjicit deinde: Sed quoniam potius Deus extra culpam debet intelligi, cogimur fateri, aliis quibusdam peccatis ita eos excæcari meruisse. Ac demum per tò non poterant credere intelligi ait, ideo excætaros, ut converterentur, hoc est ideo eis per obscuritates parabolârum occultatas sententias Domini, ut post ejus resurrectionem salubiore penitentiâ resipiscerent. Quæ etiam Commentarii instar esse possunt in illud Marci:⁴ Illis autem, qui foris sunt, in parabolis omnia sunt, ut videntes videant, & non videant &c.

^{7.} EST & alius locus difficilis in Joanne, respondens ei, quem haec tenus excusissimus:⁵ Sed vos non creditis, quia non estis ex oibüs meis. Verum omnem submovet difficultatem Augustinus:⁶ Jam suprà, inquit, dicitis, quæ sunt oves. Oves credendo sunt, oves Pastorem sequendo sunt, oves Redemptorem non contemnendo sunt &c. Dixit autem iis Christus, non estis has de suis oibüs: quia tidebat eos ad sempiternum interitum prædestinatos, non ad vitam aeternam sui sanguinis pretio comparatos. Agnoscebat inutile futurum ipsis tanti pretium sanguinis, quia peccata eorum in causâ erant, cur ad supplicium fuerint destinati; neque oibüs suis accenseri volueré credendo, Pastorem sequendo, Redemptorem astinando. Subiectum tamen Sanctus: Novit Dominus, qui sunt ejus, & quos præscivit, ipsos & prædestinavit &c. Docuerat enim prius, quod de his, qui prædestinati sunt, & à via detlexere, errorem... præsicerit Deus, & conversionem futuram.⁷

(1) de Grat. & lib. Arb. n. 43. (2) in Jo. Tr. 53. n. 8. (3) in Jo. Tract. 12. n. 10. (4) in Matth. Qu. 14. (5) Marci IV. 11. (6) Jo. X. 26. (7) in Jo. Tr. 48. n. 14. &c. (8) Tract. 45. n. 13.

Addidit

Addidit eodem loco: *Si aberravit, redit, ut andiat illam vocem Pastoris. Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Nam facile est audiire Christum, facile est laudare Evangelium.... at perseverare usque in finem, hoc est ovium vocem Pastoris audientium. Tentatio accidit: persevera usque in finem, quia tentatio non perseverat usque in finem.*

8. CUM etiam legatur in sacro textu, quod Pastor bonus¹ proprias oves vocet nominatim, & educat eas; pergit Commentator:² *Quis enim alias oves proprias vocat nominatim, & educit eas hinc ad vitam aeternam, nisi qui novit nomina praedestinatorum?* Coniungi hic locus debet cum illo, quo exponens illud Joannis: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt, docet, ut parentur istæ mansiones, vivere debere justum ex fide &c.* Tunc enim locus paratur, si ex fide vivatur; creditus desideretur, ut desideratus habeatur; desiderium dilectionis preparatio est mansio-

nis. *Quantum quisque fuerit particeps tui, alias minus, aliis amplius, haec erit diversitas præmiorum, pro diversitate meritorum.* Retulerat paulo ante locum S. Matthei, ubi Christus loquens de prædestinatis affirmat, dicitur se illis in die Judicii:⁴ *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* Esuvici enim, & dedisti mibi manducare, omniaque mihi exhibuisti officia pietatis. Damnatis ex adverso dicet: *Ite in ignem aeternum; quoniam pietate, & misericordia erga miseros, & mendicos usi non fuere.* De hoc loco sepe loquitur Augustinus:⁵ *Percipite regnum, quod vobis paratum est ab initio mundi. Quando enim opera vestra in iherosolimam mittatis, regnum Celorum emebatis.* Idem alibi à Sancto repetitur. Nihil tamen prohibet, quominus emptio hæc in se & radice spectata opus sit misericordia, donumque gratuitum; quemadmodum alii in locis ostendit.

(1) Jo. X. 3. (2) n. 14. (3) in Joan. Tr. 68. n. 3. (4) ibid. n. 2. Ad dexteram sancti dicitur &c. Matth. XXV. 34. n. 41. His, qui à suis fratribus erunt, discedite &c. (5) Serm. 18. n. 4.

LIBRI PRIMI FINIS.

HISTORIÆ THEOLOGICÆ

LIBER II.

Quo refertur Divi Pauli Epistola ad Romanos, locis quidem obscurioribus ex Commentariis Augustini elucidatis.

1. DILIGENTIUS expensæ hæres fuere à morte Salvatoris; dum multiplicata unà cum Apostolorum munis prædicatio ne variis cœpit in locis cum Gentilibus fides communicari. Cum Paulus, & Barnabas Antiochiae Pisidiæ conciones habebant, credidérunt, ait Lucas secundum Vulgatam, Act. XIII. 48. crediderunt, quotquot erant præordinati ad vitam aeternam. S. Augustinus, qui sepe refert hunc locum, semper ait: ordinati; poscente id autographo Graeco (*) & versione antiquâ, quâ uti consueverat. Respicere huc videri possint ea, quæ scribit, dum in effati illius: *Multi vocati &c. sensum inquirens, tanquam modum aliquem id explicandi adserit, si dicas: Multi vocati, pauci electi; ut quamvis multi uno modo vocati sint, tamen quia non omnes uno modo affecti sunt, illi soli sequuntur vocationem, qui ei capienda reperiuntur idonei.* Ulteriore tam voci huic: ordinati, significationem dedit, dum inquit: ² *Qui ordinati sunt invitam aeternam... eorum nullus perit; item: Quis in aeternam vitam potuit ordinari, nisi perseverantie dono?*

2. SUPRA dicti Apostoli Judæorum per viciam perstringebant his verbis: ³ *Vobis*

operebat primum loqui Verbum DEI; sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis aeterna vita, ecce convertimur ad Gentes. Sic protomartyr Stephanus ipsiſis ante dixerat: ⁴ *Dura cervice!... vos semper Spiritui Sancto resistitis!* Quem locum cum forte pertrahet Interpres noster, docuit: quod gratia Divinae, & ejus paci resistere idem sit, quod perseverare in nequitia, & de DEI clementia desperare: ⁵ *liceatque hinc advertere, etiam ipsis Judeis, qui magnam illam protulerant blasphemiam, non fuisse clausum corrigendi se, & penitendi locum, quod idem Dominus in eis reprehensione ait illis: Aut facite arborum bonam, & fructum ejus bonum; aut facite arborum malam, & fructum ejus malum. Quod autem nullâ ratione diceretur eis, si propter illam blasphemiam jam commutari in melius, & recte factorum fructus generare non possent.*

3. NIHIL tamen hæc in materia ita celebre est, atque S. Pauli ad Romanos, seu ad orthodoxos illos Hebræos, & Gentiles, qui Romæ degebant, Epistola. Ad cuius sensum ritè assequendum frequentius multò, quam haec tenus, Interpretis nostri operâ indigebimus. Extollit initio Apostolus ipso-

Poterant
Julie ab
simere a
deccato.

(*) τεταγμένοι, non προτεταγμένοι, nec προστεταγμένοι.

(1) ad Simpl. l. 1, quæst. 2. n. 13. (2) de Corr. &

Gr. n. 21. (3) Act. XIII. 46. (4) VII. 51. (5) Expos. inch. Ep. Rom. n. 22.